

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVING

Grop

Reguleringsplan for Sanderstølen,
Midt-Strand Østre 64/31
Nord-Aurdal kommune, Oppland

Kjetil Loftsgarden / Jan Henning Larsen

Arbeidsbilete, tatt mot SV

Oslo 2012

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Midt-Strand Østre	G.nr./ b.nr. 64/31
Kommune Nord-Aurdal	Fylke Oppland
Saksnavn Sanderstølen	Kulturminnetype Kolgrop
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 11/5208	Prosjektkode 430209
Eier/ bruker, adresse Sanderstølen Høyfjellshotell	Tiltakshaver Landskapsarkitekt John Lie
Tidsrom for utgraving 20. juni 2011	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum EU89-UTM; Sone 33N, N: 67434047 Ø: 0507603
ØK-kart	ØK-koordinater
A-nr.	C.nr.
ID-nr (Askeladden) 128816, 128817 og 128818	Negativnr. (Kulturhistorisk museum)
Rapport ved: Kjetil Loftsgarden	Dato: 22.11.2012
Saksbehandler: Jan Henning Larsen	Prosjektleder: Jan Henning Larsen

SAMANDRAG

I samband med reguleringsplan for Sanderstølen i Nord-Aurdal kommune vart det gjennomført ein arkeologisk registrering. Det vart registrert ei kolgrop (id 101207) som vert rørd av tiltaket. Riksantikvaren ga i brev dagsett 11.juni 2007 dispensasjon frå kulturminnelova for id 101207 med vilkår om arkeologisk undersøking.

Kulturhistorisk museum foretok ei arkeologisk undersøking 20. juni 2011. Id 101207 vart undersøkt ved hjelp av gravemaskin.

Sjølv om det ikkje er kjent kolgropene i nærområdet til Sanderstølen, er Valdres og Hallingdal område med mange spor etter kolframstilling. Dette i tillegg til formen på gropene gjorde at gropene under registreringa vart registrert som kolgrop. Det vart ikkje funnen kol under registreringa, dette er også grunnen til kolgropene er omtalen som mogleg kolgrop i Askeladden.

Heller ikkje gjennom utgravinga vart det funnen kol, eller andre spor som tyder på at gropene med id 101207 har vore nytta til kolframstilling. Ved ein arkeologisk utgraving har ein mandat, samt tid og ressursar til ein grundigare undersøking av kulturminna, og i dette tilfellet har utgravinga vist at id 101204 sannsynlegvis ikkje er bruk til framstilling av kol. Det kan likevel tenkast at det er ei klargjort grop som det ikkje har vore behov for å ta i bruk som kolgrop.

INNHOLD

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKINGA	2
2. DELTAKAR, TID	2
3. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNE	2
4. UTGRAVINGA.....	3
4.1 Problemstillingar – prioriteringar	3
4.2 Utgravingsmetode.....	3
4.5 Utgravinga.....	4
4.5.1 Strukturar	4
5. KONKLUSJON OG VURDERING AV UTGRAVINGSRESULTATA	4
6. LITTERATUR	5
7. Kart.....	6

RAPPORT FRÅ ARKEOLOGISK UTGRAVING

REGULERINGSPLAN FOR SANDERSTØLEN, MIDT-STRAND ØSTRE, 64/31, NORD-AURDAL KOMMUNE, TELEMARK FYLKE

KJETIL LOFTSGARDEN

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKINGA

I brev av 25. april 2007 oversendte Oppland fylkeskommune reguleringsplan for Sanderstølen i Nord-Aurdal kommune til Riksantikvaren for handsaming av dispensasjon fra kulturminnelova av 9. juni 1978, § 8 fjerde ledd.

Planen omfattar eigedommar tilhøyrande Sanderstølen høyfjellshotell og legg til rette for utbygging av hotell, turisme, bustader og fritidsbygg. Innan planområdet er det registrert ei kolgrop (id 101207) som vert rørd av tiltak innafor planen. Riksantikvaren ga i brev dagsett 11.juni 2007 dispensasjon fra kulturminnelova for id 101207 med vilkår om arkeologisk undersøking.

Utgravinga er gjennomført med utgangspunkt i prosjektplanen frå KHM dagsett 29. mai 2007 og 11. april 2011 (Holm og Larsen 2011).

2. DELTAKAR, TID

Den arkeologiske utgravinga vart gjennomført i 20. juni 2011 av underteikna. Maskinsjåfør Nils Akervold køyerde gravmaskin.

3. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNE

Den omsøkte kolgropa ligg på fjellet mellom Leira og Gol, på grensen mot Gol kommune, omkring 850 moh. Kolgropa ligg søraust for Sanderstølen høyfjellshotell, på en tørr rygg mellom to myrer. Truleg har Sanderstølen i eldre tid vore seter til Midt-Strand østre.

I støylsregionen er det tallrike jernvinneanlegg og kullgropar, og Valdres er difor sett på som eit av våre viktigaste område for jernproduksjon i jernalder og middelalder (jfr. Brøgger 1925, Hauge 1944; 1946, Larsen 2000). Tydeleg er dei mange jernvinneanlegga frå mellomalderen, godt synleg då det inngår kolgropar i anleggsstrukturen.

Rundt Sanderstølen er det i følge Askeladden ikkje registrert mange kulturminne, bortsett fra kolgropa (id 101207). Golsfjellet er kjent som eit område med mange kulturminne knytt til jernframstilling i jernalderen og mellomalderen, men den arkeologiske aktiviteten har vore låg. Dei nærmaste konsentrasjonane av registrerte kulturminne ligg på Hermanstølen og Brattstølen, ca. 5 km nord for planområdet, og ved sørøstenden av Tisleifjorden, ca. 7 km vest for planområdet. Det er i hovedsak kolgropar og jernvinneanlegg her.

4. UTGRAVINGA

4.1 PROBLEMSTILLINGAR – PRIORITERINGAR

Kolgropar er spor etter framstilling av trekol i gropar. Mange av kolgropene er knytt til jernframstilling, men kolgropar vart også nytta til framstilling av smiekol. Kolgropar blir hovudsakleg datert til perioden 800-1400 e.Kr.

På grunn av det høge talet kolgropar som er kjent, er kolgropar som massemateriale å rekne. Dette inneber at ein viktig del av den vitskapelege verdien er knytt til talfesting og utarbeiding av statistiske data som fyrst blir tilgjengeleg gjennom arkeologiske undersøkingar. Ved utgraving av kolgropar blir det difor lagt vekt på å samle inn mest mogleg einskapleg informasjon.

Aktuelle problemstillinger for denne undersøkinga var:

- Kva vedart er brukt til kolbrenning?
- Kor gamal er kolbrenningen?
- Kva form og dimensjon har gropa?
- Har gropa fleire bruksfasar?

Undersøkingane ved Beitostølen i Øystre Slidre og ved Tyinkrysset i Vang dei siste åra har vist at det er stor forskjell i storleik, utforming og datering av kolgropene. Det er viktig å få data frå fjellområda i Nord-Aurdal som ledd i kartlegginga av dei ulike tradisjonsområda i Valdres.

4.2 UTGRAVINGSMETODE

Gropa vart dokumentert, før den eine halvdelen vart graven ned til botnen ved hjelp av gravemaskin. Profilet vart så dokumentert.

4.5 UTGRAVINGA

4.5.1 STRUKTURAR

Id 101207

Diameter: 2,5 x 3,2 m. Djupn: 0,7 m.

Området kring gropa er myrlendt med "øyar" av morene med skog. Vegetasjonen består av blandingsskog med undervegetasjon av einer, lyng og mose. Gropa ligg vest for ei myr og sørvest for ljosløype.

Det er gjort tildels store inngrep i området rundt gropa. Rett nordaust for gropa er bakken planert, og det er tydelege spor etter hogstmaskin som har køyrd over gropa.

Gropa er rund, men noko ujamn i forma. Det svake antydninga til voll. Det vart ikkje påvise spor etter kol ved undersøkinga av gropa.

Id 101207 plan, mot SV

Id 101207 profil, mot SV

5. KONKLUSJON OG VURDERING AV UTGRAVINGSRESULTATA

Sjølv om det ikkje er kjent kolgropar i nærområdet til Sanderstølen, er Valdres og Hallingdal område med mange spor etter kolframstilling. Dette i tillegg til formen på gropa gjorde at gropa under registreringa vart registrert som kolgrop. Det vart ikkje funnen kol under registreringa, dette er også grunnen til kolgropa er omtalen som mogleg kolgrop i Askeladden.

Heller ikkje gjennom utgravinga vart det funnen kol, eller andre spor som tyder på at gropa med id 101207 har vore nytta til kolframstilling. Ved ein arkeologisk utgraving har ein mandat, samt tid og ressursar til ein grundigare undersøking av kulturminna, og i dette tilfellet har utgravinga vist at id 101204 sannsynlegvis ikkje er brukt til framstilling av kol. Det kan likevel tenkjast at det er ei klargjort grop som det ikkje har vore behov for å ta i bruk som kolgrop.

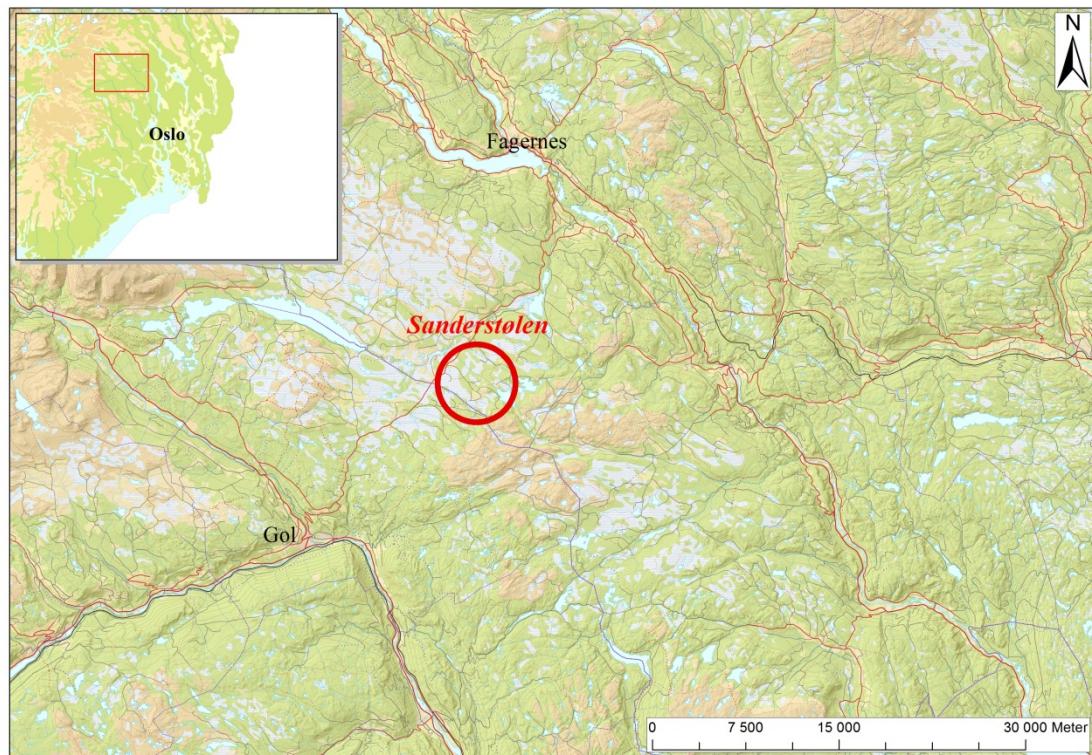
6. LITTERATUR

- Brøgger, A. W. 1925: *Det norske folk i oldtiden*. Oslo.
- Hauge, T. Dannevig 1944: Valdresjern. *Viking Bind VIII*. Oslo.
- Hauge, T. Dannevig 1946: *Blesterbruk og myrjern. Studier i den gamle jernvinna i det østenfjelske Norge*. Universitetets Oldsaksamling Skrifter. Bind III. Oslo.
- Larsen, Jan Henning 2000: Den eldste jernvinna i Valdres. *Årbok for Valdres 2000*, s. 38-50. Leira.
- Holm, I. og J.H. Larsen. 2011. Prosjektplass. Undersøkelsen av automatisk freda kulturminne (kullgrop: Id 101207) Reguleringsplan for Sanderstølen. Midt-Strand Østre 64/31, Nord-Aurdal kommune, Oppland . *KHMs arkiv*.

7. KART

1. Oversiktskart over undersøkingsområdet

2. Ortofoto over undersøkingsområdet

